Maqaalee Rabbii (Subhaanahu)-Kutaa 1.2

Description

Kutaa darbe keessatti maqaa â€œAllaahâ€• jedhu hiika isaa waliinii fi sifaata inni of keessatti qabate ilaalle turre. Harâ€™as itti fufuun mata-duree hafee ilaalla.
C.Ibsa Aayatoota (keeyyattoota) Qurâ€™aanaa muraasa maqaa kana of keessaa qabanii
Ibsa Aayatul Kursiyyi

ه إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا
مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ
نَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا
ظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ٢٥٥

â€œ**Allaah, Isa malee haqaan gabbaramaan hin jiru, [Inni] al-Hayyul-Qayyuum. Mugaatis taâ€™e hirribni Isa hin qabu. Wantoonni samii keessa jiranii fi wantoonni dachii keessa jiran kan Isaati. Hayyama Isaatin ala Isa biratti kan shafaâ€™aa taâ€™u eenyumaa? Waan fuundura isaaniitii fi waan duuba isaanii ni beeka. Beekumsa Isaa irraas waan Inni fedhe malee hin marsan. Kursiin Isaa samii fi dachii irra balâ€™ateera. Isaan lamaan tiiksun Isa hin dadhabsiisu. Innis Oltaâ€™aa Guddaadha**.â€• Suuratu Al-Baqarah 2:255

Aayan tuni aayah guddoo maqaalee fi sifaata Rabbal aalamiin of keessatti qabatteedha. Sadarkaa guddaa Aayan tuni qabdu hadiisota keessatti dhufee jira. Hadiisota sanniin asitti dhiyeessun barreefama waan dheeressuuf gara tafsiira (ibsa) aayatti haa seennu. Aayan tuni dhimmoota kudhan of keessaa qabdi.

â€œAllaah, Isa malee haqaan gabbaramaan hin jiruâ€•

Aayah tana Allah jechuun jalqaba. Ergasii sifaata (amaloota) fi maqaalee ofii tarreessun Of ibsa. Akka waan gaafi â€œSifaanni (amaloonni) Allaah maalidhaa?â€• jedhuuf deebii quubsaa taâ€™eeti. Sifaata Isaa baruu yoo barbaadan kunoo kana: **Isa malee haqaan gabbaramaan hin jiru**. Kana jechuun garmalee jaallachuu fi ol-guddisuun kan gabbaran Isa malee hin jiru.[1] **Gabbaru** jechuun wanta tokko garmalee jaallachuu, ol-guddisuu fi wanta saniif of gadi qabuudha. Ammas, hiikni biraa â€˜**Gabbaruu** â€˜: Jaalala fi of gadi qabuun, sodaa fi kajeellaan wanta Gooftaan itti ajaje hojjachuu fi wanta Inni dhoowwe dhiisudha. Gabbaruun (ibaadan) kuni Rabbiif malee eenyufillee hin taâ€™u. Garmalee jaallachuun, of gadi qabuu fi xiqqeessun, garmalee ol-guddisuun, sodaachuun, irratti hirkachuun, waan hundaa irraa kajeelu fi kadhachuun Rabbii Tokkichaaf malee hin taâ€™u. Qurâ€™aana keessatti: â€œ**Yoo muâ€™mintoota (warra amantan) taatan Rabbiin qofarratti hirkadhaa.**â€• (Suuratu Al-Maaâ€™idah 5:23

â€œNamoota hin sodaatinaa, Ana sodaadhaa. Aayaata (keeyyatoota) Kiyyas gatii xiqqaan hin gurguratinaaâ€• (Suuratu Maaâ€™ida 5:44)

Kanneen armaan olii ibaada (gabbarrii) qalbiiti.Kana jechuun jaalalli, sodaan, kajeellan, gadi of xiqqeessu, ol-guddisuu fi kkf hojii qalbiiti. Kunniin ibaadaf hundeedha. Ibaadan biroo immoo ibaada arrabaa, qaama fi qabeenyaati. Ibaadan qaama kanneen akka salaata, sooma, fi kkf. Ibaadan qabeenya immoo kanneen akka sadaqaa, zakaa, qalma (wareega). Ibaadan qaama fi qabeenya of keessatti qabate immoo kanneen akka Hajjii, Jihaada fi kkf. Kunniin hundi Rabbiif malee eenyufillee hin taâ€™u.

â€œInni al-Hayyul-Qayyuumâ€• Al-Hayy jechuun â€œJiraataaâ€• jechuudha. Rabbiin yeroo hundaa jiraataa gonkumaa hin duunedha. Jecha al-Qayyuum jedhu ibsa mufasiroonni kennan bakka lama jalatti guduunfuun ni dandaâ€™ama:

1ffaaâ€“ Al-Qayyuum jechuun Ofiin dhaabbataa fi Of-Dandaâ€™aa homattu hin hajamne[2].

2ffaaâ€“ Al-Qayyuum jechuun uumamtoota hundaa Kan dhaabe. Kana jechuun uumamtoota hundaa kan argamsisee, dhaabu, jiraachisu fi eegu Rabbiidha. Uumamtoonni hundi Isatti hajamu. Isa malee gonkumaa of dandaâ€™ani dhaabbachuu fi jiraachu hin dandaâ€™an.[3] Argamsiisu irraa jalqabe hanga badanitti kan dhaabu, jiraachisuu fi eegu Rabbiidha. Dachii fi samii Kan dhaabe Isa. Ni jedha:

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً
مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾

â€œMallattoolee Isaa irraa samii fi dachiin ajaja Isaatiin dhaabbachuudha. Ergasii yeroo Inni waamicha tokko dachii keessaa isin waame, yeroma san isin ol baatu.â€• Suuratu Ar-Ruum 30:25

Samii fi dachii osoo Inni dhaabu fi eegu baate silaa samiin dachii irratti kufuun, dachiinis kirkiruun baduu turan. Wanti Isaan lamaan keessa jiranis ni badu. Kanaafu, samii, dachii fi wantoota isaan keessa jiran kan dhaabu, jiraachisuu fi eegu Rabbii Tokkicha. Kanaafi itti aanse ni jedha: **â€œMugaatis taâ€™e hirribni Isa hin qabu.â€•** Mugaati fi hirribni amala dhaabu, eegu fi jiraachisu hirâ€™isa. Namni yoo mugee fi rafe waan tokko hojjachuu fi eegu hin dandaâ€™u. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa osoo

mugee fi rafee silaa samiin, dachii fi wantoonni isaan keessa jiran hundi ni badu turan. Sababni isaas, Kan isaan dhaabu, eegu fi qabu Isa.

Ilmaan Israaâ€™el Nabii Muusaan (aleyh salaam) akkana jedhan: Yaa Muusaa! Sila Gooftaan kee ni rafaa? Innis ni jedhe, â€œRabbiin sodaadhaa.â€• Ergasii Gooftaan isaa akkana jechuun isa waame: â€œYaa Muusaa! Rabbiin kee ni rafaa jechuun si gaafatan. Qaruuraa (birciqoo) lama harka kee lamaan irratti qabachuun halkan dhaabbadhu.â€• Muusaanis kana ni godhe. Yommuu tokko sadaffaan halkanii darbuu Nabii Muusaan ni muge, ni jilbifates. Ergasi dammaqee birciqoo lamaan sirreesse. Yommuu halkan xumuraa irra gahu, Nabii Muusaan muguun birciqoon lamaan harkaa kufanii caccaban. Rabbinis ni jedheen, â€œYaa Muusaa! Osoo Ani kan rafu taâ€™e, silaa samii fi dachiin kufuun baduu turan akkuma birciqoon lamaan harka kee irraa [kufuun caccabanii] badan.â€•[4]

â€œWantoonni samiiwwan keessa jiranii fi wantoonni dachii keessa jiran hundi kan Isaati.â€•
Wantoonni samii torba keessa jiranii fi wantoonni dachii keessa jiran hundi kan Isaati. Sababni isaas, dhabama irraa isaan kan argamsiise Isa waan taâ€™eef. Namoonni, Malaykonni fi Jinnooni gabroota Isaati. Qananiin namoonni qaban hundi kan Isaati. Ni jedha:

وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِ ۖ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾

â€œQananii (niâ€™imaa) irraa wanti isin bira jiru Rabbuma irraayi. Ergasii yeroo miidhaan isin tuqe garuma Isaatti warwaattu.â€• Suuratu Nahl 16:53
Kana jechuun qananiin keessaa fi alaa kanneen akka fayyaa, beekumsaa, iimaanaa, qabeenyaa, ijoollee fi kkf isin qabdan hundi kan Rabbiin isiniif kenneedha. Dhibeen,hiyyummaa fi rakkooleen biroo yoo isin tuqan garmalee Rabbiin kadhattu.

Wantooonni hundi kan Isaa erga taâ€™anii, Rabbiin wanta fedhee hojjachuu fi murteessu dandaâ€™a. Namni kana yoo beeke, qananiin inni harka qabu kan Rabbii akka taâ€™e beekun wanta Isa dallansiisu ittiin hojjachuu irraa of eega. Wanta Isa gammachiisu qofa ittiin hojjata. Qabeenyi kiyya jechuun akkuma arge hin qisaasessu, ittiin of hin tuulu. Ammas, namni gabricha Rabbii akka taâ€™e yoo beeke, wanta Inni irratti murteesse gammachuu fi obsaan fudhata. Kanaafi, yommuu Nabiyyiin (SAW) intala isaanii daaâ€™imni jalaa duâ€™eef taaziya godhan akkana jedhan: **â€œDhugumatti, wanti Rabbiin fudhate kan Isaati, wanti Inni kennes kan Isaati, wanti hundi Isa biratti yeroo murtaaâ€™a qaba. Kanaafu, haa obsitu, ajriis haa abdattu.â€•** Sahiih Al-Bukhaari 1284

â€œHayyama Isaatin ala Isa biratti kan shafaâ€™aa taâ€™u eenyumaa?â€• **Shafaâ€™aa** jechuun wanta faayda qabuu fiduu fi wanta miidhaa qabu deebisuuf nama tokkoof jiddu-gala (**jaarsummaa**) taâ€™uudha. Jecha biraatin, â€œYaa ebalu nama kanaaf kana godhi, yookiin hin adabinâ€• jechuun abbaa aangoo fi sadarkaa qabu kadhachuudha. Guyyaa Qiyaama namoota dirree walitti qabamaa irra dhaabbataniif shafaâ€™aan nabiyyii (SAW) Rabbiin akka isaan jidduutti murteessu Isa kadhachuudha. Kuni shafaâ€™aa miidhaa deebisuufi godhamuudha. Ammas, warroonni Jannata akka Jannata seenaniif Nabiyyiin (SAW) shafaâ€™aa taâ€™uu. Kuni shafaâ€™aa waan faayda qabu fiduuf godhamuudha.[5]

Guyyaa Qiyaamaa eenyullee shafaâ€™aaf (jaarsummaaf) gara fuunduraatti bahuu hin dandaâ€™u hayyama Rabbiitin malee. Guddinna sadarkaa fi Aangoo Isaatirraa kan kaâ€™e eenyullee hayyama Isaatin ala shafaâ€™aa taâ€™uu hin dandaâ€™a. Akkuma aangoon (sulxaanni) guddaa taâ€™uun Mootiin ni sodaatama. Eenyullee isa dursee hayyama isaa malee dubbachuu hin dandaâ€™u. Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aalaa) aangoon Isaa guutuu waan taâ€™eef Isa sodaachuu irraa kan kaâ€™e eenyullee hayyama Isaa malee dursee dubbachuu hin dandaâ€™u.

Guyyaa Qiyaamaa hayyamni shafaâ€™aa sharxii qaba. Innis: Nama shafaâ€™aa taâ€™uu fi shafaâ€™aan godhamuuf irraa dubbii fi hojii isaa Rabbiin jaallachuu. Ragaan kanaa:

۞ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغۡنِي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعۡدِ
أَن يَأۡذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرۡضَىٰٓ ٢٦

â€œMalaykoota meeqatu samiwwan keessa jiraa kan shafaâ€™aan (jaarsummaan) isaanii homaa hin fayyanne nama Rabbiin fedhee fi jaallateef erga hayyamee booda malee.â€• Suuratu An-Najm 53:26

Bakka biraatti, **â€œ[Malaykoonni] nama Inni jaallateef malee shafaâ€™aa hin taâ€™an.â€•** (Suuratu Al-Anbiyah 28)
Shafaâ€™aan nama Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala dubbii fi hojii isaa jaallateef malee hin taâ€™u. Dubbii fi hojii isaa kan jaallatu immoo nama iimaana fi tawhiida qabuudha.

Namoonni shirkii hojjatan dubbii fi hojiin isaanii badaa waan taâ€™eef shafaâ€™aan isaaniif hin jiru. Qurâ€™aana keessatti, â€œ**Shafaâ€™aan warra shafaâ€™aa taâ€™anii isaan hin fayyaddu.â€•** (Muddasir 74:48) (Ibidda erga seenanii booda namni shafaâ€™aa (jaarsummaa) isaaniif taâ€™ee ibidda keessaa isaan baasu hin jiru.)

â€œWaan fuundura isaaniitii fi waan duuba isaanii ni beeka.â€• Kana jechuun Rabbiin haala gabroota Isaa hunda kan beekudha. Wanti dhokatu tokkollee Isarraa hin dhokatu. â€œ**Waan fuundura isaaniitiiâ€•** jechuun wanta gara fuunduraatti dhufu**, â€œwaan duuba isaaniiâ€•** jechuun wanta darbe. Rabbiin wanta darbe, ammaa fi gara fuunduraatti dhufu hunda beeka. Wanti beekumsa Isaa jalaa miliqu fi dhokatu tokkollee hin jiru. Namni kana yoo beeke dhoksaa fi ifatti badii fi wanta fokkuu hojjachuu irraa of eega. Sababni isaas, wanta inni hojjatu Rabbiin waan beekuf isa qaba. â€œ**Rabbiin wanta nafsee teessan keessa jiru akka beeku beekaa, kanaafu Isa sodaadhaa.â€•** (Suuratu Al-Baqara 2:235)

â€œBeekumsa Isaa irraas waan Inni fedhe malee hin marsan.â€• Kuni hiika lama qaba: 1ffaa- Waaâ€™ee maqaalee, sifaata fi hojiwwan Rabbii ilaalchise wanta Inni fedhee isaan barsiisee malee uumamtoonni beeku hin dandaâ€™an. Yoo Inni isaan barsiise ni beeku. 2ffaa- uumamtoonni wanta Rabbiin fedhe malee wanta beekkamu guutuu beeku hin dandaâ€™an. Wanta Rabbiin isaan barsiisee fi akka beekan haala isaaniif laaffise qofa beeku.[6] Qurâ€™aana keessatti,

عَلَّمَ ٱلْإِنسَٰنَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ٥

â€œNama waan inni hin beekne barsiiseâ€• Suuratu Al-Alaqa 96:5

Namoonni wanta Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala isaan barsiise malee beeku hin dandaâ€™an. Yeroo teknolojii kanatti dhugaan kuni daran ifa baha. Yeroo durii namoonni teknolojii ammayyaa kanarra gahuu maaliif dadhabanii? Sababni kanaa, hanga Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala fedhutti waa beeku hin dandaâ€™an. Namoonni yeroo ammaas hanga fedhan beekumsa qabna haa jedhan. Beekumsi isaan irraa dhokfamee galaana guddaa caala. Wanti isaan beekan akka copha bishaaniti. Qurâ€™aana keessatti, â€œ**Beekumsa irraa waan xiqqoo malee isiniif hin kennamne.â€•** (Suuratu Al-Israa 17:85) (Wanti asirraa baratamu, namni, â€œAni beekumsa qabaâ€• jedhee of tuulu hin qabu. Wanti inni wallaale wanta inni beeke caala.)

â€œKursiin Isaa samii fi dachii irra balâ€™ateera.â€• Kursiin uumama guddaa samii olii fi Arshii gadi jiruudha[7]. Arshiin uumama garmalee guddaa fi garmalee balâ€™aa samii torbanii ol jiruudha. Arshiin xaaraa uumamtootati (Saqaful makhluuqaati).

â€œIsaan lamaan tiiksun Isa hin dadhabsiisu.â€• Kana jechuun samii fi dachii eegun homaa Isarratti hin ulfaatu. Kuni kan agarsiisu Dandeettin Rabbii guutuu taâ€™uudha. Samii garmalee balâ€™attu tana, dachii fi wantoota isaan keessa jiran hunda eeguun Dandeetti fi Beekumsi Isaa guutuu akka taâ€™e agarsiisa.

â€œInnis Oltaâ€™aa Guddaadha.â€• Rabbiin waan hundaa ol kan oltaâ€™eedha. Sifaanni Isaa sifaataa olâ€™aanoo fi guutuu taâ€™aniidha. Dandeettiin, injifannoo fi aangoon hundaa olii. Olâ€™aantummaan kan Isaati. Zaatanis Inni hundaa oli. Arshii ol oltaâ€™iinsa Isaaf malu oltaâ€™e; uumamtoonni hundi Isaa gadii. **â€œGuddaaâ€•** Inni wantoota hunda caalaa Guddaadha, wanti Isa caalaa guddaa taâ€™e hin jiru.[8]
Faaydan namni kana beekun argatu maaliidhaa? Namni kana yoo beeke, namoota irratti daangaa darbuu fi of tuulu irraa of eega. Kanaafi, suuratu An-Nisaa keessatti Rabbiin subhaanahu akkana jedhe: â€œ**Yoo isaan (nitiwwan keessan) isiniif ajajaman isaan irratti karaa hin barbaadinaa. Dhugumatti Rabbiin Oltaâ€™aa Guddaadha.**â€• Suuratu An-Nisaa 4:34
Nafsee tee keessatti olâ€™aantummaan yoo sitti dhagahame, olâ€™aantummaa Rabbii (Azza wa Jalla) yaadadhu. Nafsee tee keessatti guddaa yoo taatee, guddinna Rabbii yaadadhu.[9]

Guduunfaa
â˜•Gabbaramaa jechuun kan garmalee jaallatamu, kabajamu, olguddifamu, kan isaaf of gadi xiqqeessanii fi of gadi qaban, sodaatan, waan hundaa irraa kajeelan, kadhatanii fi irratti hirkataniidha.
â˜•Rabbiin malee haqaan gabbaramaan hin jiru. *Sababni isaas, Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa sifaataa guutuu qaba. Wantoonni Isaan ala jiran immoo sifaata guutuu hin qaban.* fkn, Inni yeroo hundaa jiraatadha, waan hundaa kan dhaabu, eegu fi jiraachisuudha (Al-Hayyul Qayyuum). Garuu wantoonni Isaan ala jiran yeroo hundaa kan jiraatanii miti. Jireenyi isaanii dhabamaan kan durfamte fi baduunis kan qunnamuudha. Kana jechuun duraan kan hin jirre turan ergasii ni argaman. Yeroo muraasan booda ni baduu ykn ni duâ€™u. Ammas, wantoota hundaa eegu fi jiraachisuu hin

dandaâ€™an. Kanaafu, wanti duâ€™uu fi wantoota hundaa eegu fi jiraachisu hin dandeenye akkamitti gooftaa gabbaramu (waaqefatamuu) taâ€™aa?
â˜• Ammas, Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala hin mugu, hin rafu. Kuni jireenyi Isaa guutuu akka taâ€™ee agarsiisa. Uumamtoonni garuu takkaa kan muganii fi rafan takkaa immoo jireenya ykn lubbuu kan hin qabneedha.
â˜• Rabbiin wanta darbe, ammaa fi gara fuunduraatti dhufu hunda beeka. Wanta namoonni hojjatanii fi dubbatan hunda takka takkaan beeka. Garuu uumamtoonni waa hunda beeku hin dandaâ€™an. Kanaafu, namni akkamitti Rabbii haala fi rakkoo isaa hunda beeku dhiisee uumama (makhluuqa) dadhabaa waaâ€™ee isaa hin beekne kadhataa ykn gabbaraa?

Maddoota

[1] Tafsiiru Qurâ€™aanil Kariim-Faatiha wa Baqarah-3/251 ibn Usyemiin
[2] Madda olii-fuula 251
[3] Fatawa Ibn Baaz
[4] Tafsiiru Ibn Kasiir 2/247
[5] Tafsiiru Qurâ€™aanil kariim-Ibn Useymiin 252
[6] Madda olii 254, Bidaaâ€™u Tafsiir 1/190-Ibn Al-Qayyim
[7] Zaadul Masiir-fuula 156,Ibn Al-Jawzi Islamway.net
[8] Fatawa Ibn Baazâ€“
[9] Tafsiiru Qurâ€™aanil Kariim-Ibn Useymiin 263

Date Created
August 12, 2019
Author
admin